

KONTROLA, NADZÓR I SPRAWOZDAWCZOŚĆ ORGANIZACJI POZARZĄDOWYCH

Autorzy: Zespół Informatorium
3w* 005, stan prawny 1.09.2009

I. WSTĘP	2
II. KONTROLA I JEJ ZAKRES	3
III. NADZÓR I JEGO RODZAJE	5
1. Rodzaje nadzoru: administracyjny, sądowy, wewnętrzny	5
2. Co oznacza „podleganie nadzorowi urzędu”?	6
IV. NADZÓR NAD FUNDACJAMI	7
1. Na czym polega nadzór ministra nad fundacjami?	7
2. Jakie środki nadzorcze może zastosować sąd?	8
3. Nadzór starosty nad fundacjami	8
V. NADZÓR NAD STOWARZYSZENIAMI	9
1. Nadzór administracyjny na etapie rejestracji	9
2. Na czym polega nadzór starosty nad stowarzyszeniami zarejestrowanymi w KRS?	10
3. Jakie środki nadzorcze może zastosować sąd?	13
4. Nadzór starosty nad stowarzyszeniami zwykłymi	13
VI. NADZÓR NAD ORGANIZACJAMI POŻYTKU PUBLICZNEGO	15
VII. SKŁADANIE SPRAWOZDAŃ	16
1. Co to jest sprawozdanie merytoryczne i jak się je sporządza?	16
2. Co to jest sprawozdanie finansowe i jak się je sporządza?	18
3. Komu i kiedy wysyłają swoje sprawozdania stowarzyszenia?	19
4. Komu i kiedy wysyłają swoje sprawozdania fundacje?	19
5. Jakie obowiązki sprawozdawcze mają OPP?	20
VIII. O KONTROLI WNIOSKÓW I DOTACJI	22
IX. ZAKOŃCZENIE	23

© Stowarzyszenie Klon/Jawor

Przedruki lub przenoszenie całości lub części tej publikacji na inne nośniki możliwe wyłącznie za zgodą właścicieli praw autorskich.

Autorzy:

Zespół Informatorium (Renata Niecikowska, Aneta Krawczyk, Monika Chrzczonowicz, Radosław Skiba). Wykorzystano też fragmenty poprzednich wydań broszury „Kontrola i nadzór organizacji pozarządowych” autorstwa Piotra Niezgodzkiego.

Redakcja:

Renata Niecikowska

Niniejsza publikacja powstała z zachowaniem wszelkiej staranności o rzetelność, jednak wydawca nie ponosi odpowiedzialności za skutki zastosowania się do porad zamieszczonych w broszurze lub posłużenia się wzorami udostępnionych dokumentów.

Seria powstała w ramach Programu Towarzystwa Wzajemnej Informacji Polsko-Amerykańskiej Fundacji Wolności

ISBN 978-83-60337-96-7

Warszawa 2009

PODSTAWA PRAWNA:

- Ustawa z dn. 7 kwietnia 1989 r. Prawo o stowarzyszeniach (Dz. U. z 2001 r., Nr 79, poz. 855 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 6 kwietnia 1984 r. o fundacjach (Dz. U. z 1991 r., Nr 46, poz. 203 z późn. zm.)
- Ustawa z dn. 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. Nr 96, poz. 873 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dn. 8 maja 2001 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji (Dz. U. Nr 50, poz. 529)
- Ustawa z dn. 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2002 r., Nr 76, poz. 694 z późn. zm.)
- Rozporządzenie Ministra Finansów z dn. 15 listopada 2001 r. w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi, nieprowadzących działalności gospodarczej (Dz. U. Nr 137, poz. 1539)

I. WSTĘP

Prowadząc organizację pozarządową musimy mieć świadomość, że podlegamy różnym przepisom prawa i obowiązkom, i że różne podmioty (instytucje, sponsorzy itp.) mogą nas skontrolować. Jako „osoby prawne” organizacje występują, bowiem w wielu rolach (np. jako pracodawcy, podatnicy, wykonawcy zadań publicznych), regulowanych różnymi przepisami. Stowarzyszenia i fundacje poza kontrolą podlegają nadzorowi ze strony urzędów, instytucji, sponsorów.

Co to znaczy, że jakiś urząd ma nadzór lub może kontrolować działalność stowarzyszenia/fundacji? Otóż kontrola i nadzór nie oznaczają tego samego – ich znaczenie i zakres podajemy w dalszej części broszury. Wyjaśniamy też zasady sprawozdawczości oraz kontroli wniosków o dotację, jako obowiązków wobec urzędów/instytucji mających nadzór nad organizacją lub udzielających jej dotacji.

II. KONTROLA I JEJ ZAKRES

Kontrola oznacza, że kontrolujący ma prawo ustalić, zbadać według określonych procedur, czy organizacja działa zgodnie z prawem.

**kontrola = sprawdzenie stanu faktycznego
(bez możliwości ingerencji w działalność)**

Uprawnienia kontrolne wobec stowarzyszeń/fundacji mają m.in. wymienione poniżej urzędy.¹

Państwowa Inspekcja Pracy (PIP)

PIP sprawuje nadzór i kontrolę przestrzegania prawa pracy, w szczególności przepisów i zasad bezpieczeństwa i higieny pracy, a także dotyczących legalności zatrudnienia. Szczegółowo zadania PIP zostały opisane w Ustawie z dn. 13 kwietnia 2007 r. o Państwowej Inspekcji Pracy (Dz. U. z 2007 r., Nr 89, poz. 589). Kontroli PIP podlegają organizacje, które zatrudniają pracowników, a w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz kontroli legalności zatrudnienia także organizacje, na rzecz których świadczona jest praca na podstawie umów cywilnoprawnych, wolontariackich oraz przez osoby wykonujące na własny rachunek działalność gospodarczą w ramach tzw. samozatrudnienia.

Państwowa Inspekcja Sanitarna (PIS)

Do zakresu działania PIS należy kontrola przestrzegania przepisów określających wymagania higieniczne i zdrowotne, zgodnie z Ustawą z dnia 14 marca 1985 r. o Państwowej Inspekcji Sanitarnej (Dz. U. z 2006 r., Nr 122, poz. 851). Kontrola może dotyczyć np. organizacji prowadzącej stołówkę dla swoich podopiecznych. Państwowi Inspektorzy Sanitarni w związku z wykonywaną kontrolą mają prawo do wstępu zakładów pracy, żądania pisemnych i ustnych informacji oraz wzywania i przesłuchiwania osób, żądania okazania dokumentów i pobierania próbek do badań laboratoryjnych. W postępowaniu przed organami PIS stosuje się Kodeks postępowania administracyjnego.

Urzędy kontroli podatkowej

Przeprowadzanie kontroli podatkowych m.in. przez urzędy skarbowe reguluje Ustawa z dn. 29 sierpnia 1997 r. ordynacja podatkowa (Dz. U. z 2005 r., Nr 8, poz. 60). Jej celem jest sprawdzenie, czy podatnik (organizacja) wywiązuje się z obowiązków wynikających z przepisów prawa podatkowego.

¹ Oprac. na podst. tekstu Radosława Skiby na potrzeby serwisu www.poradnik.ngo.pl.

Urzędy kontroli skarbowej

Kontrolę skarbową reguluje Ustawa z dn. 28 września 1991 r. o kontroli skarbowej (Dz. U. z 1991 r., Nr 100, poz. 442). Jest to rodzaj kontroli państwowej wykonywanej m.in. w celu ochrony interesów i praw majątkowych Skarbu Państwa oraz zapewnienia skuteczności wykonywania zobowiązań podatkowych i innych należności wobec państwa. Celem kontroli skarbowej jest też badanie zgodności z prawem gospodarowania mieniem państwowych osób prawnych, przeciwdziałanie i zwalczanie naruszeń prawa, obowiązującego w zakresie obrotu towarowego z zagranicą i obrotu towarami przywożonymi z zagranicy oraz zapobieganie i ujawnianie przestępstw określonych w art. 228-231 Kodeksu karnego (łapownictwo i nadużycie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków) wśród osób zatrudnionych/pełniących służbę w jednostkach podległych Ministrowi Finansów.

Regionalne izby obrachunkowe (RIO)

RIO są państwowymi organami nadzoru i kontroli gospodarki finansowej jednostek samorządu terytorialnego (Ustawa z dn. 7 października 1992 r. o regionalnych izbach obrachunkowych – Dz. U. z 2001 r., Nr 55, poz. 577). Uprawnione są również do kontroli organizacji pozarządowych w zakresie wykorzystywania przez nie dotacji przyznanych z budżetu jednostek samorządu terytorialnego.

Najwyższa Izba Kontroli

NIK kontroluje głównie działalność administracji rządowej i samorządowej (Ustawa z dn. 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli – Dz. U. z 1995 r., Nr 13, poz. 59). Jest też uprawniona do kontroli organizacji, w zakresie, w jakim wykorzystują one majątek lub środki publiczne oraz wykonują zadania zlecone przez organy administracji publicznej.

Prokuratura

Zadaniem prokuratury jest strzeżenie praworządności oraz czuwanie nad ściganiem przestępstw (Ustawa z dn. 20 czerwca 1885 r. o prokuraturze – Dz. U. z 2002 r., Nr 21, poz. 206). Zadania te prokuratorzy realizują m.in. poprzez prowadzenie i nadzorowanie (gdy jest ono prowadzone przez policję, ABW, CBA i inne) postępowania przygotowawczego w sprawach karnych, wytaczanie powództw w sprawach cywilnych, zaskarżanie niezgodnych z prawem decyzji administracyjnych. W ramach prowadzonych postępowań karnych prokuratorzy posiadają szerokie uprawnienia, np. do wzywania świadków, zarządzania zatrzymania podejrzanych, zarządzania przeszukania, zatrzymania (odebrania) rzeczy.

Warto też wspomnieć tu o Ustawie z dn. 16 listopada 2000 r. o przeciwdziałaniu wprowadzaniu do obrotu finansowego wartości majątkowych pochodzących z nielegalnych lub nieujawnionych źródeł oraz o przeciwdziałaniu finansowaniu terroryzmu (Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1505 z późn. zm.). Zgodnie z tą ustawą fundacje i stowarzyszenia, które przyjmują płatności w gotówce o równowartości przekraczającej 15 000 euro, muszą rejestrować te transakcje u Generalnego Inspektora Informacji Finansowej.

III. NADZÓR I JEGO RODZAJE

Nadzór jest pojęciem szerszym niż kontrola. Prawo przewiduje kilka jego rodzajów stosowanych tylko wobec organizacji pozarządowych. Np. jeśli z kontroli przeprowadzonej przez starostę wynikało, że organizacja łamie prawo to nadzorujący (np. starosta) może ingerować w działalność organizacji. Samo prawo kontroli nie daje takich uprawnień, bo nie pozwala ingerować w działalność organizacji.

nadzór = kontrola + ingerencja

1. Rodzaje nadzoru: administracyjny, sądowy, wewnętrzny

Nadzór administracyjny (administracji samorządowej i rządowej)
Przepisy odmiennie regulują kwestie nadzoru w odniesieniu do stowarzyszeń oraz fundacji (więcej o tych rodzajach nadzoru w stosunku do stowarzyszeń/fundacji w kolejnych rozdziałach).

Nadzór nad fundacjami ma:

- minister właściwy ze względu na zakres działania i cele fundacji (wskazany w statucie fundacji);
- starosta (lub prezydent miasta na prawach powiatu) właściwy ze względu na siedzibę fundacji;
- starosta wobec fundacji, która korzysta ze środków publicznych i prowadzi działalność na terenie całego kraju – w zakresie jej działalności prowadzonej w danym powiecie.

Nadzór nad stowarzyszeniami ma:

- starosta powiatu (lub prezydent miasta na prawach powiatu) właściwy ze względu na siedzibę stowarzyszenia;
- wojewoda w stosunku do stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego.

Fundacje i stowarzyszenia nie muszą zgłaszać się same do swego organu nadzoru. Obowiązek poinformowania o ich powstaniu leży po stronie wydziału KRS, w którym organizacja jest rejestrowana. W przypadku fundacji KRS zawiadamia właściwego ministra oraz starostę powiatu (lub prezydenta miasta na prawach powiatu) właściwego ze względu na siedzibę fundacji. Wraz z tą informacją sąd przesyła statut fundacji. Natomiast w przypadku rejestracji stowarzyszenia w KRS sąd przesyła odpis wniosku rejestracyjnego wraz z załącznikami do starosty. Starosta ma prawo odnieść się do wniosku rejestracyjnego stowarzyszenia i zgłaszać uwagi (więcej na ten temat w rozdziale V).

Nadzór sądowy

Sąd na wniosek (np. starosty w przypadku stowarzyszenia, ministra w przypadku fundacji), rzadziej z własnej inicjatywy, może upominać lub wzywać organizację do właściwych zachowań. Więcej o tym rodzaju nadzoru wobec stowarzyszeń i wobec fundacji w kolejnych rozdziałach.

Nadzór wewnętrzny

Nadzór nad działalnością stowarzyszenia sprawują też jego członkowie, a bezpośrednio komisja rewizyjna – obowiązkowy organ o uprawnieniach kontrolnych. W wypadku fundacji przepisy nie przewidują obowiązku powołania wewnętrznego organu kontrolnego, ale w praktyce znaczna część fundacji powołuje np. radę fundacji o charakterze kontrolno-doradczym.

Organizacje mające status pożytku publicznego (OPP) zobowiązane są mieć wewnętrzne organy kontrolne, a osoby w nich zasiadające muszą spełniać szereg kryteriów. Więcej o nadzorze nad OPP w rozdziale VI.

Informacje o uprawnieniach komisji rewizyjnej, rady fundacji można znaleźć w serwisie poradnik.ngo.pl.

2. Co oznacza „podleganie nadzorowi urzędu”?

Oznacza to, że powinniśmy nadzorującemu urzędowi, któremu podlegamy, dostarczyć we właściwym terminie sprawozdanie z działalności organizacji (tak jest w przypadku fundacji) lub udzielić niezbędnych wyjaśnień, jeśli zostaniemy o to poproszeni (w przypadku stowarzyszenia).

Oprócz składania sprawozdań lub wyjaśnień organ nadzoru ma też prawo do przeprowadzenia kontroli organizacji.

Nadzór wykonywany przez samorząd terytorialny (starostę), ale też sądy (o czym dalej) obejmuje badanie (kontrolę) działalności stowarzyszenia pod względem legalności, czyli zgodności z prawem i statutem. Urzędy te nie powinny natomiast wnikać w celowość, rzetelność czy gospodarność tej działalności (chyba, że chodzi o kontrolę związaną z realizacją projektu, który stowarzyszenie realizuje w ramach przyznanych środków publicznych – więcej w rozdziale VIII).

PRZYKŁAD:

Stowarzyszenie przekazało swoje pieniądze (np. otrzymane od sponsorów) domowi dziecka nr 1, ale zdaniem starosty fundusze powinna przekazać je domowi dziecka nr 2. Ani starosta ani sąd, nie mogą tego zażądać w ramach swoich uprawnień nadzorczych. Wspomniany nadzór może zostać zastosowany, gdyby prezes zarządu wydał pieniądze np. na remont mieszkania, w którym mieszka. Byłoby to niezgodne z przepisami, bo stowarzyszenie musi przeznaczać swoje pieniądze na cele statutowe, a nie na prywatne cele swoich członków.

IV. NADZÓR NAD FUNDACJAMI**1. Na czym polega nadzór ministra nad fundacjami?**

Organem nadzoru dla fundacji jest minister wskazany przez fundatora w statucie fundacji. Jeżeli nie ma takiego wskazania, właściwego ministra powinien wyznaczyć KRS, umieszczając stosowny zapis w rejestrze fundacji.

Minister ma możliwość przeprowadzenia kontroli. Jego kontrola powinna dostarczyć odpowiedzi na następujące pytania: Czy działania fundacji zgodne są z prawem i statutem? Czy działania te zgodne są z celem, dla którego fundacja została ustanowiona?

W ramach kontroli minister może:

- Badać sprawozdanie, które fundacja zobowiązana jest przysyłać corocznie do ministra.

Sprawozdanie obejmuje okres roku kalendarzowego i składa się je każdego roku z działalności za rok ubiegły. Przyjmuje się, że sprawozdanie z działalności fundacji za dany rok kalendarzowy należy złożyć do końca roku kalendarzowego następującego po roku sprawozdawczym, czyli np. za 2008 r. należy złożyć do końca 2009 r., choć ministerstwa często żądają sprawozdań w terminie do 31 marca danego roku. Wzór tego sprawozdania określił Minister Sprawiedliwości w Rozporządzeniu z dn. 8 maja 2001 r. w sprawie ramowego zakresu sprawozdań składanych przez fundacje. Więcej o sprawozdaniach w rozdziale VII.

- Żądać udzielania niezbędnych wyjaśnień do sprawozdania.

O tym wymogu ustawa o fundacjach wprawdzie nie mówi, wydaje się jednak, że dodatkowych informacji można żądać, gdy sprawozdanie nie zawiera danych wymaganych przepisami lub gdy trzeba te dane uzupełnić. Minister nie może wprawdzie zmusić fundacji do przesłania wyjaśnień, ale jeżeli to możliwe lepiej te wątpliwości wyjaśnić, bo w interesie obu stron jest wyjaśnienie sprawy. Udzielane wyjaśnienia powinny więc dotyczyć kwestii wymienionych we wzorze sprawozdania.

Co grozi fundacji, jeśli nie prześle żądanych informacji? Ustawa nie przewiduje żadnych sankcji. Trzeba jednak pamiętać, że brak informacji to również informacja. Jeżeli minister lub starosta nie otrzymają od nas żadnych informacji, zapewne przekażą sprawę sądowi.

Jakie środki nadzorcze może zastosować minister wobec fundacji?

Jeżeli działanie zarządu fundacji w istotny sposób narusza przepisy prawa lub postanowienia jej statutu albo jest niezgodne z jej celem, minister może:

- wyznaczyć odpowiedni termin do usunięcia uchybień w działalności zarządu;
- żądać dokonania w wyznaczonym terminie zmiany zarządu fundacji,
- wreszcie, po bezskutecznym upływie powyższego terminu albo w razie dalszego uporczywego działania zarządu fundacji w sposób niezgodny z prawem, statutem lub celem fundacji, minister może wystąpić do sądu o zastosowanie dalszych środków (zawieszenie zarządu i wyznaczenie zarządcy przymusowego).

2. Jakie środki nadzorcze może zastosować sąd?

Sąd, na wniosek organu kontroli (ministra, starosty), może (art. 12 – 14):

- Orzec w postępowaniu, że działalność fundacji jest niezgodna z prawem, celem dla którego powstała lub statutem.
- Uchylić uchwały zarządu, które są w sprzeczności z celami fundacji, postanowieniami statutu lub innymi przepisami prawa lub wstrzymać ich wykonywanie do czasu rozstrzygnięcia sprawy.
- Wystąpić o zmianę zarządu lub wyznaczyć termin do usunięcia uchybień w jego działalności, jeśli narusza on w istotny sposób przepisy, statut albo jest niezgodna z celem fundacji. Jeśli to konieczne może zawiesić zarząd fundacji, a także wyznaczyć zarządcę przymusowego.

3. Nadzór starosty nad fundacjami

Starosta powiatu właściwy ze względu na siedzibę fundacji jest zawiadamiany jako organ nadzoru przez sąd o rejestracji fundacji. Sąd przesyła mu statut zarejestrowanej fundacji (art. 9 ust. 2). Starosta posiada uprawnienia podobne do opisywanych już uprawnień ministra, z tym, że fundacje nie mają obowiązku składania starostom sprawozdań ze swojej działalności.

Fundacje korzystające ze środków publicznych i prowadzące działalność na obszarze całego kraju, w zakresie działalności prowadzonej przez nie na obszarze danego powiatu, podlegają też nadzorowi starosty tego powiatu (art. 15a).

PRZYKŁAD:

Nad fundacją z siedzibą w Józefowie ma nadzór starosta otwocki. Ponieważ jednak fundacja ta otrzymuje dotacje ze środków publicznych i prowadzi też działania na terenie Piaseczna to nadzór nad nią w tym zakresie będzie też miał starosta powiatu piaseczyńskiego.

V. NADZÓR NAD STOWARZYSZENIAMI

1. Nadzór administracyjny na etapie rejestracji

Stowarzyszenie nie ma obowiązku samodzielnego zgłoszenia się do swego organu nadzoru po zarejestrowaniu w KRS. Obowiązek poinformowania o powstaniu nowej organizacji leży po stronie wydziału KRS, w którym stowarzyszenie jest rejestrowane.

I tak zgodnie z art. 13 ust. 2 ustawy Prawo o stowarzyszeniach, KRS przesyła odpis wniosku rejestracyjnego wraz z załącznikami do organu nadzoru – czyli starosty (albo wojewody w przypadku stowarzyszeń jednostek samorządu terytorialnego na terenie którego mieści się siedziba stowarzyszenia). Starosta (lub wojewoda) w ciągu 14 dni, licząc od dnia doręczenia wniosku, odnosi się do wniosku, np. może mieć uwagi dotyczące treści statutu lub znaleźć jakieś błędy we wniosku. Następnie odsyła wniosek do KRS, który rozpoczyna badanie złożonego wniosku.

Dlatego zdarza się, że noworejestrujące się stowarzyszenia otrzymują zwrot wniosku z KRS z dołączonym do niego pismem z uwagami starosty. KRS, o ile uzna, że są one słuszne, wzywa rejestrującą się organizację do wprowadzenia poprawek, pod rygorem zwrotu wniosku. Oznacza to, że jeśli organizacja nie wprowadzi poprawek i nie złoży ich do KRS, to nie zostanie zarejestrowana. Sąd może również wezwać jedynie do ustosunkowania się do uwag przedstawionych przez organ nadzoru (co oznacza, że jeśli zdaniem organizacji proponowane poprawki do statutu, czy inne uwagi do wniosku, są niesłuszne to nie musi ich wprowadzać tylko wówczas trzeba podać w piśmie do sądu uzasadnienie dlaczego).

W przypadku powstania oddziału stowarzyszenia, zarząd tego oddziału ma obowiązek, w ciągu 14 dni od powołania, zawiadomić o tym organ nadzoru (starostę powiatu lub prezydenta miasta na prawach powiatu). Dodatkowo należy zgłosić skład zarządu, adres siedziby oddziału i dostarczyć statut stowarzyszenia. Obowiązek ten odnosi się też do oddziałów stowarzyszenia posiadających osobowość prawną, chociaż w takim wypadku starosta zostaje i tak powiadomiony przez KRS w czasie procedury rejestracyjnej, tak jak w wypadku rejestracji stowarzyszenia.

Pamiętajmy, że nadzór starosty nad stowarzyszeniami rozpoczyna się już w trakcie rejestracji – dlatego zdarza się, że starosta zgłasza uwagi do wniosku o rejestrację, np. do statutu noworejestrowanego stowarzyszenia. Zgodnie z art. 21 ustawy Prawo o stowarzyszeniach starosta może też zgłosić uwagi do zmian w statucie już istniejącego stowarzyszenia, które działa i zgłasza do KRS zmiany w statucie.

2. Na czym polega nadzór starosty nad stowarzyszeniami zarejestrowanymi w KRS?

Działalność stowarzyszenia jest nadzorowana przez organy samorządu terytorialnego albo organy administracji rządowej właściwe ze względu na siedzibę stowarzyszenia – czyli starostę powiatu (lub prezydenta miasta na prawach powiatu) lub wojewodę w przypadku stowarzyszeń samorządu terytorialnego. Działalność oddziałów (terenowych jednostek organizacyjnych) stowarzyszenia nadzoruje starosta właściwy ze względu na siedzibę tego oddziału.

Starosta (lub prezydent miasta na prawach powiatu) może przeprowadzić kontrolę działalności stowarzyszenia. Podczas kontroli sprawdza zgodność działania stowarzyszenia z obowiązującymi przepisami i tymi postanowieniami statutu, które są wymienione w art. 10 ustawy Prawo o stowarzyszeniach.

Organ nadzoru może więc dokonać kontroli działalności stowarzyszenia pod kątem jej zgodności z prawem lub zapisami statutu dotyczącymi:

- nazwy stowarzyszenia;
- terenu działania i siedziby;
- celów i sposobów ich realizacji;
- sposobów nabywania i utraty członkostwa, przyczyn jego utraty, a także praw i obowiązków członków;
- władz stowarzyszenia, trybu ich wyboru, uzupełniania składu i ich kompetencji;
- sposobu reprezentowania stowarzyszenia, zaciągania zobowiązań finansowych oraz ważności uchwał;
- sposobu uzyskiwania majątku i ustanawiania składek członkowskich;
- zasad dokonywania zmian statutu;
- sposobu rozwiązania stowarzyszenia;
- kwestii związanych z oddziałami.

W przypadku naruszenia tych przepisów może zastosować przewidziane prawem środki nadzorcze.

Stowarzyszenia nie mają obowiązku same, z własnej inicjatywy, składać sprawozdań ze swojej działalności do starosty powiatu, a ten nie ma też obowiązku okresowego badania jego działań. Aczkolwiek takie badania może być w każdej chwili przeprowadzone, a wiadomość o ewentualnych nieprawidłowościach może pochodzić z dowolnego źródła. Starosta nie musi tłumaczyć się, skąd wie, że stowarzyszenie działa niezgodnie z prawem. W praktyce starosta podejmuje działania kontrolne tylko na wniosek, i to wniosek osoby bezpośrednio związanej ze stowarzyszeniem (np. członka zarządu, komisji rewizyjnej, walnego zebrania). Oczywiście nie można wykluczyć, że starosta rozpocznie działania na podstawie doniesienia osoby spoza stowarzyszenia.

Czego może żądać starosta w ramach wyjaśnień od stowarzyszenia?

W ramach kontroli organ nadzorujący może żądać (art. 25):

- od zarządu stowarzyszenia – dostarczenia mu, w wyznaczonym terminie, odpisów uchwał walnego zgromadzenia członków (lub zebrania delegatów);
- od wszystkich władz stowarzyszenia (zarządu, walnego zgromadzenia/zebrania delegatów oraz organu kontroli wewnętrznej) – udzielenia niezbędnych wyjaśnień.

Co należy rozumieć przez „wyjaśnienia” i jaki jest ich zakres, tego ustawa nie precyzuje. Wydaje się, że wyjaśnienia to odpowiedź na pismo organu nadzoru. W piśmie tym starosta powinien wskazać, jaka część działalności stowarzyszenia budzi wątpliwości, co do jej zgodności z prawem. Aby udzielić pełnych wyjaśnień, organizacja powinna wiedzieć, w jakiej konkretnej sprawie pojawiły się wątpliwości. Wyjaśnienia te powinny być „niezbędne”, to znaczy powinny zawierać tylko te informacje, które są konieczne, aby ustalić zgodność działań stowarzyszenia z prawem i postanowieniami statutu.

Zakres wyjaśnień, jakie zobowiązane są udzielić władze stowarzyszenia nie został bliżej sprecyzowany. Należy przyjąć, iż żądanie wyjaśnień musi dotyczyć kwestii, które podlegają kontroli starosty, a więc zgodności działalności stowarzyszenia ze statutem i przepisami prawa.

Co trzeba umieszczać w pismach skierowanych do starosty? Najlepiej podawać te dane, których żąda starosta. Jeżeli jednak wydaje się nam, że starosta żąda zbyt wielu informacji, lub nie wskazuje dokładnie o co mu chodzi, należy zwrócić się zapytaniem, w jakim celu potrzebne są te informacje i jaka jest podstawa prawna tego żądania.

Pamiętajmy, że organy państwowe mogą działać wyłącznie w oparciu o wyraźny przepis ustawy lub rozporządzenia wydanego na jej podstawie. Jeżeli urząd nie poda nam podstawy prawnej (albo podany przepis sprawy nie dotyczy), pozostają dwie drogi do wyboru. Jeżeli zależy nam na dobrych stosunkach ze starostą, a sporządzenie żądanego wyjaśnienia nie pochłonie zbyt wiele czasu i nie dotyczy informacji, które z jakichś powodów musimy zachować w tajemnicy – można przesłać żądane dane. Jeżeli uważamy jednak, że starosta bezprawnie wtrąca się w sprawy stowarzyszenia – uprzejmie odmówić. Stanowczo odradzamy umieszczanie w pismach informacji niepełnych lub niejasnych. Ustawa nie przewiduje bowiem, aby starosta musiał koniecznie uzyskać żądane informacje przed zwróceniem się do sądu – może to zrobić od razu.

Co może zrobić starosta, aby wymusić zastosowanie się do swoich żądań?

Na wniosek starosty, w przypadku nie zastosowania się do jego wcześniej wymienionych oczekiwań, sąd może nałożyć na stowarzyszenie grzywnę, w wysokości nie wyższej jednorazowo niż 5000 zł. Grzywna ta może być ponawiana do czasu dostarczenia przez zarząd lub inne władze żądanych uchwał lub wyjaśnień. Sąd może ukarać grzywną stowarzyszenie, a nie członków władz stowarzyszenia.

Ale nawet jeśli grzywna zostanie wyznaczona ukarane stowarzyszenie może zostać od niej zwolnione, jeżeli niezwłocznie zastosuje się do wymagań organu nadzoru. Określenie „niezwłocznie” tłumaczy się zazwyczaj jako „bez zbędnej zwłoki”. Stowarzyszenie ma zatem trochę czasu na podjęcie decyzji, czy zastosować się do żądań starosty, czy odwołać się do sądu wyższej instancji, czy wreszcie odmawiając udzielania informacji wymaganych przez ustawę, zdecydować się na zapłacenie grzywny. Pamiętajć trzeba jednak o tym, że grzywna może być stosowana wielokrotnie.

Nadesłane przez organizację dokumenty są badane przez pracowników organu nadzoru. Jeżeli na ich podstawie zostanie stwierdzone, że działalność stowarzyszenia jest niezgodna z prawem lub narusza postanowienia statutu w sprawach, o których mowa w art. 10 ustawy Prawo o stowarzyszeniach, mogą być zastosowane następujące sankcje (stosownie do rodzaju i stopnia stwierdzonych nieprawidłowości):

- wezwanie do usunięcia stwierdzonych nieprawidłowości w określonym terminie;
- udzielenie ostrzeżenia władzom stowarzyszenia;
- wystąpienie do sądu o zastosowanie jednego ze środków określonych w art. 29 ustawy Prawo o stowarzyszeniach (o czym dalej).

3. Jakie środki nadzorcze może zastosować sąd?

Zanim sąd zastosuje środki nadzorcze bada działalność stowarzyszenia po złożeniu wniosku przez starostę. Sąd, po zbadaniu sprawy, zgodnie z art. 29 ustawy Prawo o stowarzyszeniach, może:

1. Udzielić upomnienia władzom.
2. Uchylić niezgodną z prawem lub statutem uchwałę stowarzyszenia.
3. Rozwiązać stowarzyszenie, jeżeli:
 - działalność stowarzyszenia wykazuje rażące naruszenie prawa lub statutu i nie ma warunków do przywrócenia działalności zgodnej z prawem lub statutem;
 - liczba członków uległa zmniejszeniu poniżej 15;
 - stowarzyszenie nie posiada władz i nie ma warunków do ich wyłonienia w ciągu nie dłuższej niż jednego roku.

Podczas przeprowadzania procedury rozwiązania stowarzyszenia sąd może tymczasowo zawiesić zarząd i wyznaczyć przedstawiciela do prowadzenia spraw bieżących lub zobowiązać władze stowarzyszenia do usunięcia nieprawidłowości w określonym terminie i na ten czas zwiesić postępowanie.

Jeżeli stowarzyszenie nie posiada zarządu „zdolnego do czynności prawnych” (art. 30 ust. 1), sąd wyznacza kuratora.

4. Nadzór starosty nad stowarzyszeniami zwykłymi

Nadzór nad stowarzyszeniami zwykłymi (nie mają osobowości prawnej, nie są rejestrowane w KRS tylko zgłasza się je do starosty) ma starosta powiatu właściwego ze względu na siedzibę stowarzyszenia.

Żalążyciele stowarzyszenia zwykłego mają obowiązek poinformować w formie pisemnej organ nadzoru o powołaniu stowarzyszenia, jednocześnie podając nazwę, cel, środki działania, siedzibę oraz swojego przedstawiciela. Starosta w ciągu 30 może zakazać rozpoczęcia działalności przez stowarzyszenie zwykłe, jeśli tego nie robi, organizacja może rozpocząć działalność.

Kompetencje starosty, jako organu nadzoru dla stowarzyszenia zwykłego, są prawie takie same jak dla stowarzyszenia zarejestrowanego. W odniesieniu do stowarzyszenia zwykłego nie stosuje się zapisów o możliwości powołania kuratora, którego sąd ustanawia w przypadku, gdy zarząd nie jest zdolny do działań prawnych oraz możliwości rozwiązania stowarzyszenia w sytuacji, gdy nie ma zarządu i warunków do wyłonienia go w okresie jednego roku – przede wszystkim dlatego, że stowarzyszenie zwykłe nie ma zarządu.

Tak więc wobec stowarzyszenia zwykłego starosta, w ramach nadzoru, może:

- zażądać od władz stowarzyszenia (lub władz odpowiadających zarządowi) przedstawienia w określonym czasie odpisów uchwał;
- zażądać udzielenia niezbędnych wyjaśnień od wszystkich władz stowarzyszenia,
- w razie niezastosowania się do ww. żądań sąd, na wniosek starosty, może nałożyć grzywnę w wysokości do 5000 zł (grzywna może być ponowiona, jeżeli władze nie zastosują się do żądań starosty);
- w razie stwierdzenia, że działalność stowarzyszenia jest niezgodna z prawem bądź regulaminem starosta może wystąpić o ich usunięcie w określonym terminie, udzielić ostrzeżenia władzom lub wystąpić do sądu do zastosowanie określonych środków.

Sąd może:

- udzielić upomnienia;
- uchylić niezgodną z prawem lub statutem uchwałę;
- rozwiązać stowarzyszenie, jeżeli jego działalność wykazuje rażące lub uporczywe naruszenie prawa bądź statutu i nie ma warunków do ich przywrócenia;
- sąd może tymczasowo zawiesić władze organizacji i wyznaczyć przedstawiciela;
- może zobowiązać władze do usunięcia nieprawidłowości w określonym czasie;
- może też rozwiązać stowarzyszenie jeżeli liczba członków uległa zmniejszeniu poniżej liczby członków wymaganych do jego założenia (czyli poniżej 3 osób).

VI. NADZÓR NAD ORGANIZACJAMI POŻYTKU PUBLICZNEGO

Nad działalnością organizacji mających status organizacji pożytku publicznego (OPP), w zakresie korzystania z uprawnień wynikających z ustawy o działalności pożytku publicznego, nadzór sprawuje minister właściwy ds. zabezpieczenia społecznego (obecnie – Minister Pracy i Polityki Społecznej). W odniesieniu do OPP działających w zakresie ratownictwa i ochrony ludności nadzór nad nimi ma minister właściwy ds. wewnętrznych (obecnie – Minister Spraw Wewnętrznych i Administracji).

Nadzór MPiPS (lub MSWiA) nad organizacjami pożytku publicznego nie zastępuje istniejącego nadzoru i kontroli wykonywanych nad organizacjami przez inne uprawnione podmioty, m.in. ministra właściwego ze względu na charakter działalności – w przypadku fundacji oraz starosty – w przypadku stowarzyszeń oraz fundacji.

Kontrolę OPP może zarządzić MPiPS z własnej inicjatywy lub na wniosek administracji publicznej (np. starosty). Minister może zlecić przeprowadzenie wszczętej kontroli właściwemu, ze względu na położenie siedziby organizacji, marszałkowi województwa. Minister może też wystąpić z wnioskiem o skontrolowanie określonej organizacji do innych rządowych i samorządowych instytucji kontrolnych (np. regionalnych izb obrachunkowych).

Osoby, które przeprowadziły kontrolę sporządzają protokół pokontrolny podpisywany przez kontrolerów oraz osobę/-y składające oświadczenia woli w imieniu organizacji (zazwyczaj są to członkowie zarządu). Jeżeli przeprowadzona kontrola wykazała nieprawidłowości, to protokół powinien zawierać informację o naruszeniach oraz o terminie, w ciągu którego powinny być usunięte (min. 30 dni).

Jeżeli OPP nie usunie uchybień stwierdzonych w protokole pokontrolnym, MPiPS może zwrócić się do KRS o wykreślenie z rejestru informacji o statusie organizacji pożytku publicznego.

Więcej o obowiązkach sprawozdawczych OPP w kolejnym rozdziale.

Warto też pamiętać, że trwają obecnie (jesień 2009 r.) prace nad nowelizacją ustawy o działalności pożytku publicznego, zgodnie z którymi planuje się, np. zaostrezenie przepisów w zakresie nadzoru i obowiązku składania sprawozdań przez OPP. Ostateczny kształt tych przepisów nie był jednak jeszcze znany w momencie oddawania materiałów do druku.

VII. SKŁADANIE SPRAWOZDAŃ

Zwyczajowo sprawozdania dzielimy na dwa rodzaje: merytoryczne i finansowe.

1. Co to jest sprawozdanie merytoryczne i jak się je sporządza?

Sprawozdanie merytoryczne to informacje o działalności statutowej stowarzyszenia lub fundacji. Ma ono na celu m.in. pokazać, jakie działania podjęła organizacja w określonym czasie, służyć też może ich ocenie, ewaluacji.

Coroczny obowiązek sprawozdawczy z działalności merytorycznej mają tylko fundacje – po sporządzeniu sprawozdania wysyłają je do właściwego ministra, wskazanego w statucie fundacji.

Stowarzyszenia nie mają takiego obowiązku, wyraźnie wynikającego z przepisów. W praktyce jednak większość stowarzyszeń sporządza sprawozdania merytoryczne, aby podnosić swoją wiarygodność w oczach swoich darczyńców, czy na potrzeby wniosków o dotacje (do których zwykle musimy dołączyć takie sprawozdanie).

Trzeba też pamiętać, że każda organizacja, która ma status organizacji pożytku publicznego (niezależnie od tego, czy jest fundacją czy stowarzyszeniem), musi sporządzać co roku sprawozdanie merytoryczne i przestać je do MPiPS (więcej w dalszej części tego rozdziału).

Nie ma jednego obowiązującego wszystkie organizacje wzoru sprawozdania merytorycznego. Fundacja przygotowuje sprawozdanie w oparciu o zapisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji. Według tych wytycznych sprawozdanie merytoryczne przygotowują też organizacje mające status OPP. Mogą też z nich skorzystać stowarzyszenia.

Jakie informacje musi zawierać sprawozdanie merytoryczne (zgodnie z rozporządzeniem Ministra Sprawiedliwości w sprawie ramowego zakresu sprawozdania z działalności fundacji):

1. nazwę fundacji, jej siedzibę i adres, datę wpisu w KKRS i numer KRS wraz z numerem REGON, dane dotyczące członków zarządu fundacji (imię i nazwisko według aktualnego wpisu w rejestrze sądowym i adres zamieszkania) oraz określenie celów statutowych fundacji;
2. zasady, formy i zakres działalności statutowej z podaniem realizacji celów statutowych, a także opis głównych zdarzeń prawnych w jej działalności o skutkach finansowych;
3. informację o prowadzonej działalności gospodarczej według wpisu do rejestru przedsiębiorców KRS;
4. odpisy uchwał zarządu fundacji;
5. informację o wysokości uzyskanych przychodów, z wyodrębnieniem ich źródeł (np. spadek, zapis, darowizna, środki pochodzące ze źródeł publicznych, w tym z budżetu państwa i budżetu gminy), odpłatnych świadczeń realizowanych przez fundację w ramach celów statutowych z uwzględnieniem kosztów tych świadczeń; jeżeli prowadzono działalność gospodarczą, wynik finansowy tej działalności oraz procentowy stosunek przychodu osiągniętego z działalności gospodarczej do przychodu osiągniętego z pozostałych źródeł;
6. informację o poniesionych kosztach na:
 - a) realizację celów statutowych;
 - b) administrację (czynsze, opłaty telefoniczne, pocztowe itp.);
 - c) działalność gospodarczą;
 - d) pozostałe koszty;
7. dane o:
 - a) liczbie osób zatrudnionych w fundacji z podziałem według zajmowanych stanowisk i z wyodrębnieniem osób zatrudnionych wyłącznie w działalności gospodarczej;
 - b) łącznej kwocie wynagrodzeń wypłaconych przez fundację z podziałem na wynagrodzenia, nagrody, premie i inne świadczenia, z wyodrębnieniem całości tych wynagrodzeń osób zatrudnionych wyłącznie w działalności gospodarczej;
 - c) wysokości rocznego lub przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia wypłaconego łącznie członkom zarządu i innych organów fundacji oraz osobom kierującym wyłącznie działalnością gospodarczą z podziałem na wynagrodzenia, nagrody, premie i inne świadczenia;
 - d) wydatkach na wynagrodzenia z umów zlecenia;
 - e) udzielonych przez fundację pożyczkach, z podziałem według ich wysokości, ze wskazaniem pożyczkobiorców i warunków przyznania pożyczek oraz z podaniem podstawy statutowej udzielania takich pożyczek;
 - f) kwotach ulokowanych na rachunkach bankowych ze wskazaniem banku;
 - g) wartości nabytych obligacji oraz wielkości objętych udziałów lub nabytych akcji w spółkach prawa handlowego ze wskazaniem tych spółek;

- h) nabytych nieruchomościach, ich przeznaczeniu oraz wysokości kwot wydatkowanych na to nabycie;
- i) nabytych pozostałych środkach trwałych;
- j) wartości aktywów i zobowiązań fundacji ujętych we właściwych sprawozdaniach finansowych sporządzanych dla celów statystycznych;
8. dane o działalności zleconej fundacji przez podmioty państwowe i samorządowe (usługi, państwowe zadania zlecone i zamówienia publiczne) oraz o wyniku finansowym tej działalności;
9. informację o rozliczeniach fundacji z tytułu ciężących zobowiązań podatkowych, a także informację w sprawie składanych deklaracji podatkowych.

2. Co to jest sprawozdanie finansowe i jak się je sporządza?

Sprawozdanie finansowe opisuje stan finansowy organizacji i jej gospodarkę finansami w danym roku. Okresem, za który składamy sprawozdanie jest rok obrotowy. Najczęściej jest on taki sam jak rok kalendarzowy, czyli od 1 stycznia do 31 grudnia danego roku.

Obowiązek corocznego sporządzania sprawozdania finansowego mają zarówno fundacje jak i stowarzyszenia. Zgodnie z ustawą o rachunkowości sporządzenie takiego sprawozdania obowiązuje wszystkie organizacje, bez względu na ich wielkość czy wysokość przychodów.

Sprawozdanie finansowe składa się z: bilansu; rachunku zysku i strat (w przypadku organizacji nieprowadzących działalności gospodarczej zwany rachunkiem wyników) oraz informacji dodatkowej. Podstawowe wzory tych dokumentów zawiera ustawa o rachunkowości. Organizacje nieprowadzące działalności gospodarczej mogą zastosować formularze uproszczone (ich wzory zawiera Rozporządzenie Ministra Finansów w sprawie szczególnych zasad rachunkowości dla niektórych jednostek niebędących spółkami handlowymi i nieprowadzących działalności gospodarczej).

Więcej o sprawozdaniu finansowym (zawartość, opłaty za jego ogłoszenie) w serwisie poradnik.ngo.pl (dział „Prowadzę stowarzyszenie/fundację” – zakładka „Sprawozdawczość”).

3. Komu i kiedy wysyłają swoje sprawozdania stowarzyszenia?

Sprawozdanie merytoryczne

Jak wspomniano już stowarzyszenia nie mają obowiązku sporządzenia sprawozdania merytorycznego i przesłania go np. do organu nadzoru w konkretnym terminie.

Jeśli stowarzyszenie ma status OPP to sporządza i upublicznia swoje sprawozdanie merytoryczne, a także przesyła je do MPiPS do dnia 31 marca.

Sprawozdanie finansowe

- Termin sporządzenia sprawozdania: do końca 3 miesiąca nowego roku obrotowego, czyli dla większości stowarzyszeń będzie to 31 marca.
- Termin przyjęcia sprawozdania przez właściwe władze stowarzyszenia: do końca 6 miesiąca nowego roku obrotowego, czyli dla większości stowarzyszeń będzie to najpóźniej do 30 czerwca.
- Termin przekazania do urzędu skarbowego: w ciągu 10 od daty zatwierdzenia, czyli zazwyczaj będzie to najpóźniej do 10 lipca.
- Termin złożenia do KRS (stowarzyszenia prowadzące działalność gospodarczą): w ciągu 15 dni od daty jego zatwierdzenia, czyli zazwyczaj będzie to najpóźniej do 15 lipca.

Sprawozdanie finansowe stowarzyszenia musi być podpisane przez cały zarząd stowarzyszenia, a także przyjęte za pomocą uchwały przez właściwy organ do tego upoważniony (np. zarząd, walne zebranie członków).

4. Komu i kiedy wysyłają swoje sprawozdania fundacje?

Sprawozdanie merytoryczne

Fundacje mają coroczny obowiązek sprawozdawczy – muszą złożyć sprawozdanie z działalności do swojego organu kontroli i nadzoru, czyli ministra wskazanego w statucie fundacji. Przepisy nie określają terminu przesłania tego sprawozdania do ministra, można więc przyjąć, że do końca roku kalendarzowego (np. sprawozdanie za 2008 r. musi fundacja złożyć do końca 2009 r.), choć ministerstwa często żądają sprawozdań w terminie do 31 marca danego roku.

Jeśli fundacja ma status OPP to sporządza i upublicznia swoje sprawozdanie merytoryczne, a także przesyła je do MPiPS do dnia 31 marca.

Sprawozdanie finansowe

- Termin sporządzenia sprawozdania: do końca 3 miesiąca nowego roku obrotowego, czyli dla większości fundacji będzie to 31 marca.
- Termin przyjęcia sprawozdania przez właściwe władze fundacji: do końca 6 miesiąca nowego roku obrotowego, czyli dla większości fundacji będzie to najpóźniej do 30 czerwca.
- Termin przekazania do urzędu skarbowego: w ciągu 10 od daty zatwierdzenia, czyli zazwyczaj będzie to najpóźniej do 10 lipca.
- Termin złożenia do KRS (fundacje prowadzące działalność gospodarczą): w ciągu 15 dni od daty jego zatwierdzenia, czyli zazwyczaj będzie to najpóźniej do 15 lipca.

Sprawozdanie finansowe fundacji musi być podpisane przez cały zarząd fundacji, a także przyjęte za pomocą uchwały przez właściwy organ do tego upoważniony (np. zarząd, radę).

5. Jakie obowiązki sprawozdawcze mają OPP?**Sprawozdanie merytoryczne**

Organizacja mająca status organizacji pożytku publicznego (OPP) ma obowiązek sporządzić i ogłosić („w sposób umożliwiający zapoznanie się z tym sprawozdaniem”) roczne merytoryczne sprawozdanie z działalności. Wymóg ten powinno spełnić, np. umieszczenie sprawozdania w Internecie, wyłożenie go w siedzibie organizacji. Sprawozdanie to powinno zawierać informacje zgodne z przepisami dotyczącymi sprawozdań składanych przez fundacje (zostały już opisane wcześniej).

Sprawozdanie finansowe

Zgodnie ze stanowiskiem Ministerstwa Polityki Społecznej OPP nieprowadzące działalności gospodarczej nie mają obowiązku zgłaszania sprawozdania finansowego do Monitora Polskiego B. Obowiązek zostanie spełniony poprzez zamieszczenie tego sprawozdania na stronie internetowej MPiPS: <http://bopp.pozytek.gov.pl>, na której znajduje się baza sprawozdań finansowych OPP.

Natomiast organizacje pożytku publicznego prowadzące działalność gospodarczą i spełniające warunki art. 64 ust. 1 pkt 4 ustawy o rachunkowości (warunki te w dalszej części – w informacji o audycie) ogłaszają swoje sprawozdania w Monitorze Polskim B. Za zamieszczenie sprawozdania finansowego w Monitorze płaci się 724,89 zł za każdą stronę.

OPP, które prowadzą działalność gospodarczą, ale nie spełniają warunków art. 64 ust. 1 pkt. 4 ustawy o rachunkowości, postępują tak jak OPP nieprowadzące działalności gospodarczej, czyli zamieszczają sprawozdanie na stronie internetowej MPiPS.

Wszystkie OPP mają obowiązek opublikować swoje sprawozdanie finansowe w bazie sprawozdań OPP na stronie internetowej MPiPS. Wiele organizacji publikuje tam także sprawozdania merytoryczne. Sprawozdanie powinno zostać opublikowane w bazie w ciągu 15 dni od daty zatwierdzenia go przez właściwy organ OPP.

OPP powinny przekazać sprawozdanie merytoryczne i finansowe:

- do Ministra Pracy i Polityki Społecznej – do dnia 31 marca; sprawozdania należy przesać na adres: MPiPS, Departament Pożytku Publicznego, ul. Nowogrodzka 1/3/5, 00-513 Warszawa;
- do KRS – do dnia 15 lipca.

Do sprawozdań należy dołączyć uchwałę zatwierdzającą przyjęcie sprawozdania przez właściwy w organizacji organ (np. zarząd, walne zgromadzenie) oraz wypełniony formularz KRS-Z30 (jeżeli składane jest tylko sprawozdanie i uchwała) lub KRS-Z20 i KRS-ZN (jeśli organizacja oprócz sprawozdania zgłasza zmiany). Zgłoszenie sprawozdania do KRS oznacza ogłoszenie tego sprawozdania w Monitorze Sądowym i Gospodarczym (MSiG). Koszt ogłoszenia wynosi 250 zł.

Które OPP muszą się poddać badaniu biegłego rewidenta, czyli audytowi?

Fakt bycia organizacją pożytku publicznego nie zwalnia organizacji z obowiązku badania (czyli audytu) i ogłaszania sprawozdań finansowych, który narzuca art. 64 pkt 4 ustawy o rachunkowości. Jednak przepis ten dotyczy jednostek, które w poprzednim roku spełniały co najmniej dwa z następujących kryteriów:

- zatrudniały w przeliczeniu na pełne etaty co najmniej 50 osób;
- miały sumę aktywów bilansu o wartości co najmniej 2,5 mln euro;
- miały przychód netto o wartości co najmniej 5 mln euro.

Ponadto Minister Finansów Rozporządzeniem z dn. 23 grudnia 2004 r. (Dz. U. Nr 285, poz. 2852), wprowadził obowiązek badania sprawozdań finansowych niektórych OPP przez biegłego rewidenta (audyt). Obowiązek ten dotyczy OPP, które nie podlegają takiemu badaniu zgodnie z przepisami o rachunkowości, ale spełniają łącznie trzy następujące kryteria:

1. realizują zadania publiczne zlecone, jako powierzone do wykonywania lub do wspierania zadania publicznego, oraz
2. otrzymały w roku obrotowym łączną kwotę dotacji na realizację tych zadań w wysokości co najmniej 50 tys. zł, oraz
3. osiągnęły w roku obrotowym przychody w wysokości co najmniej 3 mln zł.

VIII. O KONTROLI WNIOSKÓW I DOTACJI

Czym różni się kontrola starosty/ministra wynikająca z tego, że organizacja realizuje wnioski ze środków publicznych, „na zlecenie”, od tego, że starosta/minister mają nadzór nad ich działalnością?

Starosta lub minister, nadzoruje stowarzyszenia/fundacje w sposób oraz w zakresie wynikającym z podstawowych aktów prawnych regulujących powstawanie oraz działanie stowarzyszeń/fundacji, takich jak ustawa Prawo o stowarzyszeniach i ustawa o fundacjach.

Nadzór obejmuje działalność organizacji pod względem legalności (zgodności z prawem i statutem). Nie powinien dotyczyć celowości, bądź rzetelności czy gospodarności wykonywanych działań. Jeżeli jednak stowarzyszenie, fundacja realizuje jakieś zadania zlecone przez organ administracji samorządowej lub rządowej zakres kontroli może być szerszy.

Jeżeli organizacja realizuje zlecone zadania publiczne i otrzymała dotację, to podlega też ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. Organizacja decydując się na realizację zadania podpisuje z organem przekazującym dotację umowę, w której określone są zasady realizacji zadania oraz sprawozdawczości.

Urząd zlecający organizacji zadanie obowiązany jest kontrolować stan jego realizacji, efektywność, rzetelność i jakość wykonania, prawidłowość wykorzystania środków publicznych oraz sposób prowadzenia dokumentacji związanej z realizacją i rozliczeniem zadania.

Organizacja ma obowiązek sporządzić sprawozdanie, z przeprowadzonych w ramach umowy działań, w ciągu 30 dni od daty zakończenia działań, zgodnie z zawartą umową. Okresem sprawozdawczym jest rok budżetowy. Jeżeli umowa jest zawarta na więcej niż jeden rok, sprawozdawczość może zostać podzielona na częściową i końcową.

Do sporządzenia sprawozdania służy załącznik nr 3 Rozporządzenia MPiPS z dn. 27 grudnia 2005 r. w sprawie wzoru oferty realizacji zadania publicznego, ramowego wzoru umowy o wykonanie zadania publicznego i wzoru sprawozdania z wykonywania tego zadania (Dz. U. Nr 264, poz. 2207).

Przed kim i kiedy organizacja rozlicza się z otrzymanego od administracji dofinansowania?

W wypadku dotacji przyznanych w trybie określonym w ustawie o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (ewentualnie w oparciu o analogiczne przepisy ustawy o pomocy społecznej), organ administracji zlecający realizację zadania obowiązany jest kontrolować stan realizacji zadania, efektywność, rzetelność i jakość wykonania zadania, prawidłowość wykorzystania środków publicznych oraz sposób prowadzenia dokumentacji, związanej z realizacją i rozliczeniem zadania. Z realizacji zadania i wydatkowania przyznanych środków należy rozliczyć się przed urzędem, który przyznał dotację i z którym organizacja podpisała umowę. Umowa ramowa wprowadzona na mocy rozporządzenia MPiPS zawiera stosowne postanowienia dotyczące kontroli zlecającego nad realizacją zadania oraz składania przez organizację sprawozdań z realizacji zleconego zadania.

Organizacja, która otrzymała dotację jest zobowiązana złożyć sprawozdanie z realizacji zadania. W zasadzie okresem sprawozdawczym jest rok budżetowy. Sprawozdanie należy złożyć w terminie 30 dni po upływie roku budżetowego. Jednakże, jeżeli umowa na realizację zadania została zawarta na czas krótszy lub dłuższy niż rok budżetowy sprawozdanie z wykonania zadania należy złożyć w terminie 30 dni po upływie terminu na jaki umowa została zawarta. Ponadto umowa ramowa określona rozporządzeniem MPiPS przewiduje możliwość żądania przez zlecający zadanie organ administracji częściowych sprawozdań z wykonania zadania. W takim wypadku umowa wskazuje za jaki okres i w jakim terminie sprawozdania powinny zostać złożone.

Jeżeli zlecenie realizacji zadania publicznego nie nastąpiło w trybie ustawy o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie termin oraz sposób rozliczenia udzielonej dotacji reguluje umowa zawarta pomiędzy organizacją a zlecającym.

IX. ZAKOŃCZENIE

Prowadzenie niekomercyjnej działalności, w formie stowarzyszenia lub fundacji, nie oznacza, że można ją prowadzić w sposób niedbały lub niezgodny z prawem. Jeżeli założyliśmy fundację lub stowarzyszenie w nieuczciwych celach, możemy być pewni, że starosta, minister, sądy, NIK, a nawet prokurator będą nam patrzeć na ręce.

Na organy nadzorcze i kontrolne jest tylko jeden sposób: znajomość przepisów, działanie w zgodzie z prawem i ogólnymi zasadami uczciwości.

